

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Evropskemu svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Obnovljeni evropski načrt za raziskave in inovacije – priložnost za Evropo, da oblikuje svojo prihodnost

(Prispevek Evropske komisije k neformalnemu srečanju voditeljev EU o inovacijah dne 16. maja 2018 v Sofiji)

(COM(2018) 306 final)

(2018/C 440/11)

Poročevalec: **Ulrich SAMM**

Soporočevalec: **Stefano PALMIERI**

Zaprosilo	Evropska komisija, 18. 6. 2018
Pravna podlaga	člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	strokovna skupina za enotni trg, proizvodnjo in potrošnjo
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	4. 9. 2018
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	19. 9. 2018
Plenarno zasedanje št.	537
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	196/1/2

1. Sklepi in priporočila

1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) pozdravlja dejstvo, da je Komisija tudi v zvezi z večletnim finančnim okvirom za obdobje 2021–2027 jasno navedla, da morajo raziskave in inovacije ostati ključna **prednostna naloga EU**.

1.2 EESO pozdravlja trditev, da bi **inovacije** morale imeti večjo težo, in želi spomniti na svoj poziv, naj bo prihodnja politika financiranja dobro uravnotežena za celotno raziskovalno in inovacijsko verigo, od temeljnih raziskav do raziskav v zvezi s posameznimi proizvodi. Inovacije so ključne za gospodarsko rast, novi instrumenti pa bodo zlasti koristili **malim in srednjim podjetjem (MSP)**. EESO ponovno poudarja pomen javnih naložb v raziskave in razvoj kot gonilne sile za ustvarjanje in ohranjanje učinka prelivanja na gospodarstva držav članic.

1.3 EESO prav tako pozdravlja prizadevanja za dodatno poenostavitev pravil o državni pomoči, s čimer bi olajšali **kombiniranje različnih skladov**, kar lahko ključno prispeva k odpravi velikih razlik med državami članicami in regijami glede števila uspešnih raziskovalnih in inovacijskih projektov.

1.4 V okviru programa Obzorje Evropa je treba vlagati v področja, ki prinašajo posebno evropsko dodano vrednost. Prednost bi bilo treba dati **skupnim raziskovalnim projektom**, saj to zahtevo izpolnjujejo tako, kot je ne izpolnjuje skoraj noben drug program.

1.5 EESO je prepričan, da je mogoče mnoge velike družbene izzive reševati le na evropski ravni, za kar si mora usklajeno prizadevati več akterjev, pri tem pa preseči okvir posameznih skupnih raziskovalnih projektov. Zato Odbor tudi podpira zamisel o **nalogah**.

1.6 Podpiranje **mobiliteti** raziskovalcev z ukrepi Marie Skłodowske-Curie je še en ključni dejavnik nadaljnje krepitve evropskega raziskovalnega prostora, obenem pa si je treba v okviru politike EU in nacionalnih politik prizadevati za ustvarjanje primernih in privlačnih delovnih pogojev za strokovnjake, da bi preprečili beg možganov, ki onemogoča doseganje skladnosti v EU.

1.7 EESO meni, da je treba povečati obseg naložb EU, s katerimi bi evropskim delavcem pomagali slediti razvoju in se usposablјati za poklice v digitalnem sektorju.

1.8 EESO meni, da bi bilo treba učinkoviteje podpreti pobude, s katerimi bi pomagali MSP, da bi bolje izkoristila in uporabila rezultate raziskav in inovacij.

2. Uvod

2.1 Evropska komisija je na neformalnem srečanju voditeljev EU o inovacijah 16. maja 2018 v Sofiji pozvala prisotne k razpravi in predstavitvi strateških smernic glede naslednjega večletnega finančnega okvira na splošno ter konkretno z namenom prednostne obravnave raziskav in inovacij. V ta namen je v svojem sporočilu ⁽¹⁾ predlagala prednostne naloge in nove pobude.

2.2 Ta predlog je tudi prvi korak k določitvi naslednjega okvirnega programa (devetega okvirnega programa ali Obzorje Evropa), katerega namen je nadaljevati in izboljšati uspešni program Obzorje 2020 ⁽²⁾.

2.3 Prav tako so predlagane dejavnosti za podporo inovacijam in krepitev vodilnega položaja v industriji na podlagi prenovljene strategije EU za industrijsko politiko ⁽³⁾.

3. Povzetek predloga

3.1 Namen predloga Evropske komisije je zagotoviti, da bodo **raziskave in inovacije** še naprej ena od ključnih politik in **prednostnih nalog financiranja** EU v prihodnosti, pri čemer so zajeti različni proračunski instrumenti. Več poudarka je namenjenega inovacijam, ki bi prispevale k temu, da Evropa zavzame vodilni položaj na področju inovacij, ki ustvarjajo nove trge.

3.2 Komisija predlaga, da se naložbe v raziskave in inovacije povečajo z dodelitvijo okrog **100 milijard EUR** prihodnjemu programu **Obzorje Evropa** in programu **Euratoma** za raziskave in usposabljanje ⁽⁴⁾.

3.3 Poleg tega je Komisija predlagala, da se okrog **11 milijard EUR** nameni za **tržne instrumente**, vključno s finančnimi instrumenti in proračunskimi jamstvi v namenskem okviru sklada InvestEU, kar bi spodbudilo **200 milijard EUR** zasebnih naložb v podporo raziskavam in inovacijam.

3.4 Države članice so pozvane, naj sprejmejo potrebne ukrepe za povečanje svojih naložb v raziskave in inovacije, da bi te dosegle cilj **3 % BDP**.

3.5 Uveden bo prvi sklop **nalog** na področju raziskav in inovacij na ravni EU z drznimi, ambicioznimi cilji in visoko evropsko dodano vrednostjo. Te naloge bodo spodbudile naložbe in sodelovanje v več sektorjih v vseh vrednostnih verigah, politikah (kot so energika in podnebje, promet, napredna proizvodnja, zdravje in prehrana, digitalni sektor) in znanstvenih disciplinah (vključno z družbenimi in humanističnimi vedami).

3.6 Predlagano je, da se pri pregledovanju politike in zakonodaje EU ter nacionalnih regulativnih okvirov vedno uporabi **načelo inovativnosti**, pri čemer se zagotovi, da se vpliv na inovacije oceni v celoti.

3.7 Ustanovljen bo **Evropski svet za inovacije**, ki bo opredeljeval prelomne in prebojne inovacije ter povečeval obseg njihove realizacije, pri čemer se bo osredotočal na hitro razvijajoče se inovacije z visokim tveganjem in velikim potencialom za ustvarjanje popolnoma novih trgov.

⁽¹⁾ COM(2018) 306 final.

⁽²⁾ Glej UL C 34, 2.2.2017, str. 66, in Vmesni pregled programa Obzorje 2020 (informativno poročilo).

⁽³⁾ UL C 197, 8.6.2018, str. 10.

⁽⁴⁾ Predlagana proračunska sredstva v višini 100 milijard EUR, dodeljena za obdobje 2021–2027, vključujejo 97,6 milijarde EUR v okviru programa Obzorje Evropa (od tega bo 3,5 milijarde EUR namenjenih za sklad InvestEU) in 2,4 milijarde EUR za program Euratoma za raziskave in usposabljanje.

3.8 Ukrepi za povečanje **zasebnih naložb** v raziskave in inovacije ter okrepitev pobud:

— izvajanje programa vseevropskega sklada skladov tveganega kapitala (**VentureEU**),

— prenos direktive ⁽⁵⁾ o okvirih preventivnega prestrukturiranja, drugi priložnosti ter ukrepih za povečanje učinkovitosti postopkov prestrukturiranja, postopkov v primeru insolventnosti in postopkov za odpust dolgov.

3.9 Pravila o državni pomoči bodo dodatno poenostavljena, da bi se olajšalo nemoteno **kombiniranje različnih skladov** in spodbujala boljša uporaba skupnih standardov ocenjevanja za projekte na področju raziskav in inovacij.

3.10 Komisija se zavzema za **davčni sistem** ⁽⁶⁾, ki podpira inovativnost, in sicer z omogočanjem, da se stroški naložb v raziskave in inovacije priznajo kot odbitek davka, in dodatnimi pravicami za mlada podjetja.

3.11 Uvedena bo **oznaka odprte znanosti** za univerze in javne raziskovalne organizacije, s katero bi se okrepila njihova vloga, da bi postale bolj podjetniške in interdisciplinarne.

4. Splošne ugotovitve

4.1 EESO pozdravlja dejstvo, da je Komisija tudi v zvezi z večletnim finančnim okvirom za obdobje 2021–2027 jasno navedla, da morajo raziskave in inovacije ostati ključna prednostna naloga EU. Močan in uspešen program, ki združuje odličnost, skupno raziskovalno infrastrukturo, čezmejno sodelovanje ter sinergije med akademskim svetom, industrijo, MSP in raziskovalnimi ustanovami, je ključni politični instrument za doseganje trajnostne evropske gospodarske rasti in konkurenčnosti ter za spopadanje z večjimi izzivi, pred katerimi je evropska družba.

4.2 EESO pozdravlja trditev, da bi inovacije morale imeti večjo težo, in želi spomniti na svoj poziv, naj bo prihodnja politika financiranja dobro uravnotežena za celotno raziskovalno in inovacijsko verigo, od temeljnih raziskav do raziskav, namenjenih posameznim proizvodom ⁽⁷⁾. Inovacije so bistvene za gospodarsko rast, novi instrumenti pa bodo zlasti koristili malim in srednjim podjetjem. EESO ponovno poudarja pomen javnih naložb v raziskave in razvoj kot gonilne sile za ustvarjanje in ohranjanje učinka prelivanja na gospodarstva držav članic.

4.3 Kar zadeva visoka pričakovanja, povezana z vplivom programa Obzorje Evropa in njegovo vlogo pri zagotavljanju evropske konkurenčnosti, EESO priporoča financiranje v višini 120 milijard EUR, kot predlaga tudi Evropski parlament. Evropske institucije morajo dokazati, da se zavedajo velikega pomena raziskav in inovacij za konkurenčnost EU v prihodnosti.

4.4 EESO meni, da je treba povečati obseg naložb EU, s katerimi bi evropskim delavcem pomagali slediti razvoju in se usposablјati za poklice v digitalnem sektorju. EESO meni tudi, da bi bilo treba učinkoviteje podpreti pobude, s katerimi bi pomagali MSP, da bi bolje izkoristila in uporabila rezultate raziskav in inovacij.

5. Posebne ugotovitve

5.1 Raziskave v celotni vrednostni verigi

5.1.1 Za vključitev regij v inovacijsko gospodarstvo bi bilo treba uporabiti evropske strukturne in investicijske sklade. Ustvariti bi bilo treba **sinergije** s programom Obzorje Evropa, skladom InvestEU, Evropskim socialnim skladom, programom Erasmus+, programom Digitalna Evropa, skupno kmetijsko politiko in drugimi programi.

⁽⁵⁾ COM(2016) 723 final.

⁽⁶⁾ Predviden v okviru skupne konsolidirane osnove za davek od dohodkov pravnih oseb (CCCTB).

⁽⁷⁾ UL C 34, 2.2.2017, str. 66.

5.1.2 EU je najbolj odprto območje raziskav in inovacij na svetu. Pri njenih projektih so dobrodošle raziskovalne organizacije z vsega sveta, poleg tega obsežno sodeluje z mednarodnimi partnerji pri skupnih programih. V okviru programa Obzorje Evropa je treba vlagati v področja, ki prinašajo posebno evropsko dodano vrednost. Prednost bi bilo treba dati **skupnim raziskovalnim projektom** ⁽⁸⁾, saj to zahtevo izpolnjujejo tako, kot je ne izpolnjuje skoraj noben drug program: da bi glede družbenih izzivov, ki jih ni mogoče reševati na nacionalni ravni, dosegli nadaljnji napredek, ti projekti združujejo najboljše znanstvenike ter najbolj inovativna MSP in zainteresirane strani iz industrije v Evropi. Skupni raziskovalni projekti z združevanjem znanja, spretnosti in kompetenc iz različnih strok prinašajo evropskim državljanom dragocene koristi.

5.1.3 EESO je prepričan, da je mogoče mnoge velike družbene izzive reševati le na evropski ravni, za kar si mora usklajeno prizadevati več akterjev, pri tem pa preseči okvir posameznih skupnih raziskovalnih projektov. Zato Odbor tudi podpira zamisel o **nalogah**. EESO priznava, da so lahko skupni ambiciozni cilji vir navdiha in lahko ustvarijo zagon, tj. pripravljenost za ukrepanje, v različnih skupnostih, vključno z javnostjo. Naloge bi morale ponujati dolgoročno perspektivo financiranja v celotnem obdobju financiranja v okviru programa Obzorje Evropa, pri čemer je bistveno, da so zasnovane predvsem kot naloge velikega obsega na področju *raziskav*, tudi če v svojih podprojekti povezujejo različne zainteresirane strani. Da bi dosegli ambiciozne cilje teh nalog, morajo te zajemati celotno inovacijsko verigo in vključevati raziskovalne dejavnosti na vseh ravneh tehnološke pripravljenosti. EESO poziva, naj se namesto pretiranega poudarjanja prednosti samega koncepta nalog zanje zagotovijo ustrezna finančna sredstva, potrebna za uresničevanje njihovih ciljev. Ti cilji bi morali biti dosegljivi in oprijemljivi.

5.1.4 Ena od prednosti evropskih raziskovalnih okvirnih programov so njihova oprijemljiva prizadevanja na ravni EU za spodbujanje evropskega raziskovalnega prostora, ki je odprt za vse države članice. K tej odprtosti bi lahko prispevale močnejše **sinergije** med naslednjim okvirnim programom in strukturnimi skladi. Učinkovitejše odpravljanje razlik med regijami je eden glavnih političnih izzivov za prihodnja leta, k reševanju katerega lahko ključno prispevajo tudi učinkovita partnerstva med raziskovalnimi ustanovami.

5.1.5 Pomemben instrument v zvezi s tem so **vodilne pobude FET**, za katere je značilna močna osredotočenost na razvoj inovativnih tehnologij. To je njihova edinstvena prednost. Evropa si mora dovoliti obsežne in dolgoročne projekte, ki lahko prenesejo določeno stopnjo negotovosti, a so vseeno hkrati inovativni in usmerjeni v prihodnost. Vodilne pobude FET bi bilo zato treba jasno razlikovati od nalog. Bistveno je, da se prihodnje **vodilne pobude FET** začnejo izvajati v skladu z načrti in se še naprej prednostno financirajo.

5.1.6 To, da je **raziskovalna infrastruktura** dostopna po vsej EU in zunaj nje, je ena od zgodb o uspehu okvirnih programov. Vrhunska raziskovalna infrastruktura nedvomno privablja vrhunske znanstvenike in zelo pogosto so prebojni rezultati mogoči le zaradi dostopa do nje. Zato so za raziskovalno infrastrukturo nujno potrebna višja sredstva na evropski ravni, ne pa zmanjšanje proračunskega deleža zanje, kar je Evropska komisija predvidela v svojem predlogu. Prednostna zadeva bi morala biti zagotovitev dostopa uporabnikom iz držav EU-13.

5.1.7 K nadaljnji krepitvi evropskega raziskovalnega prostora in ustvarjanju učinka, ki ga ni mogoče doseči na nacionalni ravni, pomembno prispeva tudi podpiranje **mobilnosti raziskovalcev** z ukrepi Marie Skłodowske-Curie. EESO pozdravlja pobudo za podporo mobilnosti raziskovalcev, ki delajo v malih in srednje velikih podjetjih. Skrbi pa ga beg možganov, ki ga financiranje mobilnosti lahko celo spodbudi, zato poziva, naj se politike EU in nacionalne politike osredotočijo na ustvarjanje ustreznih in privlačnih delovnih pogojev za strokovnjake, da bi se temu trendu izognili, saj onemogoča doseganje skladnosti v EU.

5.1.8 Upoštevati je treba, da v številnih državah članicah akterji iz akademskih krogov, ki delujejo v javno financiranih institucijah, ne smejo najemati **posojil**. Program Obzorje Evropa bi zato moral biti še naprej osredotočen predvsem za sofinanciranje in ne na posojila.

5.1.9 EESO se pridružuje pozivu državam članicam, naj sprejmejo potrebne ukrepe za povečanje svojih naložb v raziskave in inovacije, da bi te dosegle cilj **3 % BDP**.

⁽⁸⁾ Skupne raziskave, kot so raziskave, zasnovane in izvedene v okviru pobude **EUREKA**, z najmanj tremi partnerji iz različnih držav članic, omogočajo združitev moči za reševanje izzivov, s kakršnimi se ena sama država ne more spopasti, in ustvariti sinergije v raziskovalnem prostoru EU, s tem pa tudi precejšnjo dodano vrednost EU.

5.2 Raziskave in inovacije za nove trge in kohezijo v Evropi

5.2.1 Kot je poudarjeno v **sedmem poročilu o ekonomski, socialni in teritorialni koheziji**, so raziskave in inovacije v EU še vedno močno skoncentrirane v omejenem številu regij. V severozahodnih državah članicah dobre medregionalne povezave, visoko usposobljena delovna sila in privlačno poslovno okolje omogočajo izkoriščanje raziskav in inovacij kot konkretnih dejavnikov spodbujanja gospodarske konkurenčnosti in socialne kohezije. V južnih in vzhodnih državah članicah je uspešnost inovacij manjša, regije v bližini inovacijskih centrov – večinoma glavnih mest – pa nimajo koristi od bližine. Zaradi tega so potrebne politike, ki bi povezovale podjetja, raziskovalna središča in specializirane poslovne storitve med regijami. EESO meni, da lahko k temu cilju ključno prispeva dodatna poenostavitev pravil o državni pomoči, s katero bi olajšali nemoteno **kombiniranje različnih skladov**.

5.2.2 V programih za raziskave in inovacije za obdobje po letu 2020 je treba upoštevati ekonomske, socialne in teritorialne razsežnosti, značilne za regije EU, ter se pri tem izogibati izvajanju univerzalnih strategij. Ta pristop je lahko podprt z izvajanjem strategij, ki temeljijo na odprtih inovacijah. V zvezi s teritorialno razsežnostjo politik raziskav in inovacij je pomembno oblikovati nove programe in prednostne naloge ter pri tem upoštevati ekonomske in socialne vidike, značilne za ozemlja, na katerih se bodo ukrepi izvajali.

5.2.3 Politike in programi na področju raziskav in inovacij za obdobje po letu 2020 bi morali biti skladni s cilji **gospodarstva za skupno dobro**, trajnostnega gospodarskega modela, usmerjenega v socialno kohezijo. Gospodarstvo za skupno dobro je proces socialnih inovacij in pozitivnega podjetništva, ki je koristen za spodbujanje in podpiranje novih zamisli, ki hkrati odgovarjajo na potrebe družbe, ustvarjajo nova družbena razmerja in krepijo ustvarjanje tržne vrednosti.

5.2.4 Kljub velikim prizadevanjem pri izvajanju programa za obdobje 2014–2020 je dostop MSP do možnosti za rast, ki jih ponujajo inovacije, z vidika konkurenčnosti in ustvarjanja delovnih mest pičel. Sistem podpore za raziskave in inovacije je v nekaterih regijah še vedno prezapleten, kar odvrča zlasti mikro in mala podjetja od projektov EU. EESO zato pozdravlja ustanovitev **Evropskega sveta za inovacije**, ki naj bi pospeševal komercializacijo in povečevanje inovacij zagnanskih podjetij, ki bodo nastala v okviru projektov programa Obzorje Evropa. Evropski svet za inovacije bi lahko postal hitrejši mehanizem za zadnje korake pri odpravi inovacijske vrzeli.

5.2.5 Da bi možnosti, ki jih ponujajo raziskave in inovacije, spremenili v dejavnike konkurenčnosti in gospodarskega razvoja, je bistveno okrepiti **sodelovanje** med MSP in institucijami za raziskave, razvoj in inovacije, pomagati pobudam za zagnanska podjetja, ki temeljijo na prenosu rezultatov raziskav in inovacij, ter podpreti dejavnosti svetovanja in zbiranja sredstev. EESO meni, da je za spodbujanje javnih in zasebnih partnerstev pomembno podpreti prenos in kapitalizacijo modela „petkratne vijačnice“⁽⁹⁾.

5.2.6 **MSP** bi bila lahko vodilna pri „socialnih odprtih inovacijah“, pri čemer so za popolno uresničitev socialnih inovacij v vsej Evropi bistveni strokovno znanje na področju mreženja ter sposobnosti za soustvarjanje, sooblikovanje in skupno uvajanje inovacij. Spodbujati je treba ustrezne inovacijske politike za MSP, po zgledu tega, kar je že bilo narejeno v okviru pobude EUREKA. S to nalogo bi se lahko denimo spoprijele institucije, ki lahko neposredno podpirajo MSP pri poslovnem razvoju in inovacijah, na primer gospodarske zbornice.

5.2.7 Da bi upoštevali načelo subsidiarnosti ter precejšnja pooblastila regij in držav članic na področju zagotavljanja podpore za MSP, EESO poziva k osredotočenju na evropsko dodano vrednost. To lahko pomeni **podpiranje sodelovanja** več kot dveh evropskih akterjev na področju inovacij ali zagotavljanje finančnih sredstev inovatorjem, katerih zamisli so preveč tvegane, da bi bile podprte na nacionalni ravni. Poleg tega naj bi se z racionalizacijo omenjenih instrumentov povečala učinkovitost financiranja. Zato naj bi bil za Evropski svet za inovacije potreben manjši delež proračuna programa Obzorje Evropa kot za finančne instrumente programa Obzorje 2020, ne pa da bi se ta delež precej povečal, kot je predvideno v predlogu Evropske komisije. V programih za raziskave in inovacije za obdobje po letu 2020 bi bilo treba močnejše podpirati kvalitativne vidike ciljev.

5.2.8 Uspešnosti družbenega in gospodarskega sistema ni mogoče meriti samo na podlagi kvantitativnih kazalnikov, kot je namembnost sredstev za raziskave in inovacije, pač pa je treba uporabiti tudi kvalitativne kazalnike, kot so vrsta inovacij, danih na trg, koristi za civilno družbo in kakovost novih delovnih mest. EESO zato to pozdravlja.

⁽⁹⁾ *Quintuple Helix and how do knowledge, innovation and the environment relate to each other? A proposed framework for a trans-disciplinary analysis of sustainable development and social ecology* (Petkratna vijačnica ter kakšna je povezava med znanjem, inovacijami in okoljem? Predlagani okvir za transdisciplinarno analizo trajnostnega razvoja in socialne ekologije), *International Journal of Social Ecology and Sustainable Development*, 1. del, št. 1, str. 41–69.

5.2.9 EESO pozdravlja dejstvo, da je Komisija v novem večletnem finančnem okviru opredelila dostopnost kot „omogočitveni pogoj“. Pri vsakem financiranju raziskav in inovacij na ravni EU in na nacionalnih ravni je treba v celoti upoštevati merilo dostopnosti, tako da njegovi rezultati koristijo vsem družbenim skupinam, tudi invalidom, ki predstavljajo 15 % prebivalstva EU.

V Bruslju, 19. septembra 2018

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Luca JAHIER
